

N á v r h

ZÁKON

ze dne 2019,

kterým se mění zákon č. 155/1995, o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna zákona o důchodovém pojištění

Čl. I

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 134/1997 Sb., zákona č. 289/1997 Sb., zákona č. 224/1999 Sb., zákona č. 18/2000 Sb., zákona č. 118/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 220/2000 Sb., zákona č. 116/2001 Sb., zákona č. 188/2001 Sb., zákona č. 353/2001 Sb., zákona č. 198/2002 Sb., zákona č. 263/2002 Sb., zákona č. 264/2002 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., zákona č. 424/2003 Sb., zákona č. 425/2003 Sb., zákona č. 85/2004 Sb., zákona č. 281/2004 Sb., zákona č. 359/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 562/2004 Sb., zákona č. 168/2005 Sb., zákona č. 361/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., zákona č. 24/2006 Sb., zákona č. 109/2006 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., zákona č. 264/2006 Sb., zákona č. 267/2006 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 405/2006 Sb., zákona č. 152/2007 Sb., zákona č. 181/2007 Sb., zákona č. 218/2007 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 178/2008 Sb., zákona č. 305/2008 Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 382/2008 Sb., zákona č. 479/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 108/2009 Sb., zákona č. 158/2009 Sb., zákona č. 303/2009 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 135/2010 Sb., zákona č. 347/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 220/2011 Sb., zákona č. 341/2011 Sb., zákona č. 348/2011 Sb., zákona č. 364/2011 Sb., zákona č. 365/2011 Sb., zákona č. 428/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 470/2011 Sb., zákona č. 314/2012 Sb., zákona č. 401/2012 Sb., zákona č. 403/2012 Sb., zákona č. 463/2012 Sb., zákona č. 267/2013 Sb., zákona č. 274/2013 Sb., zákona č. 303/2013 Sb., zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb., zákona č. 182/2014 Sb., zákona č. 183/2014 Sb., zákona č. 250/2014 Sb., zákona č. 267/2014 Sb., zákona č. 332/2014 Sb., zákona č. 131/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 47/2016 Sb., zákona č. 137/2016 Sb., zákona č. 190/2016 Sb., zákona č. 212/2016 Sb. a zákona č. 213/2016 Sb., zákona č. 24/2017 Sb., zákona č. 99/2017 Sb., 148/2017 Sb., zákona č. 150/2017 Sb., zákona č. 203/2017 Sb., zákona č. 259/2017 Sb., zákona č. 310/2017 Sb., zákona č. 191/2018 Sb., zákona č. 32/2019 Sb. a zákona č. .../2019 Sb., se mění takto:

1. V § 5 odst. 2 písm. c) se za dosavadní znění vkládají slova „ a rodiče, pečují-li o tři a více dětí do 10 let věku nejmladšího dítěte,“

2. V § 5 odst. 2 se za dosavadní písmeno g) vkládá nové písmeno h), které zní:

„h) osoby, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem na střední nebo vyšší odborné škole (dále jen „střední škola“) nebo vysoké škole v České republice, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let.“

3. V § 6 odst. 1 písm. b) se odstraňují slova „ (dále jen „střední škola“)“.

4. V § 16 odst. 4 se za písmeno k) přidávají nová písmena l) a m), která zní:

„l) 10 let před dosažením důchodového věku, a
m) účasti pojištěnců pečujících osobně o dítě ve věku do 10 let.“

5. V § 16 odst. 7 se slova „písm. a) až k)“ mění na „písm. a) až m)“ a za větu první se vkládá věta druhá, která zní: „ Vyloučenou dobu podle § 16 odst. 4 písm. m) si mohou uplatnit současně oba rodiče dítěte.“.

6. V § 29 se dosavadní odstavec 1 mění tak, že nově zní:

„(1) Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně 10 let.“

7. V § 29 se dosavadní odstavce 2 a 3 zrušují.

8. V § 29 se dosavadní odstavec 4 nově označuje jako odstavec 2 a nově zní:

„(2) Pojištěnec, který nesplňuje podmínky stanovené v odstavci 1, má nárok na starobní důchod též,
a) jestliže dosáhl věku 65 let nebo důchodového věku, je-li důchodový věk vyšší než 65 let, a splnil podmínky nároku na invalidní důchod stanovené v § 38 písm. a) nebo b), anebo
b) jestliže dosáhl důchodového věku, a po dosažení důchodového věku získal alespoň 5 let pojištění.“

9. V § 29 se dosavadní odstavec 5 nově označuje jako odstavec 3, slova „ písm. b) až k) a odstavce 2 písm. b) až f)“ se ruší a slova „§ 102 odst. 5“ se mění na „§ 102 odst. 4“.

10. V § 31 odst. 1 se slova „ nebo § 29 odst. 3 písm. a)“ ruší a za písmeno b) se vkládá nové písmeno c), které zní:

„c) takový počet roků, který odpovídá počtu dětí, které vychovala žena, je-li pojištěncem žena, anebo které vychoval muž ve výlučné péči, je-li pojištěncem muž.“

11. V § 31 se za dosavadní odstavec 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:

„(2) Podmínka výchovy dítěte pro nárok na starobní důchod dle odst. 1) písm. c) je splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však pojištěnec ujal výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud pojištěnec před dosažením zletilosti dítěte přestal o dítě pečovat.“

12. V § 31 se dosavadní odstavce 2 a 3 nově označují jako odstavce 3 a 4.

13. V § 31 se v dosavadním odstavci 3 (nový odstavec 4) mění číslo „2“ na „3“.

14. V § 34 odstavci 1 se slova „ až 3“ ruší a slova „§ 102 odst. 5“ se mění na „§ 102 odst. 4“.

15. V § 34 odstavci 2, 3, 4, 5, 6 se slova „ nebo § 29 odst. 3 písm. a)“ ruší.

16. V § 34 odstavci 5 se slova „ nebo § 29 odst. 3 písm. b)“ ruší.

17. V § 35 se slova „§ 29 odst. 4“ mění na slova „§ 29 odst. 2 písm. a)“.

18. V § 36 se odstavci 1 větě první za slova „na který vznikl nárok podle § 31“ přidávají tato slova: „ odst. 1 písm. a) nebo b)“.

19. V § 36 se za dosavadní odstavec 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:

„(2) Výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 31 odst. 1 písm. c), se stanoví podle § 34 odst. 1 s tím, že tato výše se zvyšuje o 1,5 % výpočtového základu měsíčně za každý i započatý rok z doby ode dne, od kterého se přiznává starobní důchod, do dosažení důchodového věku podle § 32.“

20. V § 36 se dosavadní odstavec 2 nově označuje jako odstavec 3.

21. V § 49 odst. 1 písm. b) se za označení „31 odst. 1“ doplňuje „ anebo mu do splnění podmínek nároku na starobní důchod podle § 29 nebo § 31 odst. 1 scházelo pět let nebo méně doby pojištění“.

22. V § 50 odst. 1 se slova „jednoho roku“ mění na „pěti let“.

23. V § 50 odst. 2 písm. e) se slova „4 roky“ mění na „8 let“.

24. V § 50 odst. 4 se slova „dvou roků“ mění na „pěti let“.

25. V § 51 odst. 2 se číslo „50“ mění na „80“.

26. V § 59 odst. 1 se za slova „v odstavci 2“ přidává „ nebo 3“.

27. V § 59 odst. 2 se slova „§ 36 odst. 2“ mění na „§ 36 odst. 3“.

28. V § 59 se za dosavadní odstavec 2 přidává nový odstavec 3, který zní:

„(3) Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu invalidního a vdovského nebo vdoveckého důchodu, vyplácí se procentní výměra obou důchodů v plné výši a z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry, není-li částka podle odstavce 1 vyšší.“

29. V § 61a odstavci 3 se slova „, 2 nebo 3“ ruší.

30. V § 67 odst. 12 se slova „ a starobních důchodů podle § 29 odst. 2 a § 29 odst. 3 písm. b),“ ruší.

31. Za dosavadní § 67a se přidává nový § 67b, který zní:

„§ 67b

(1) Procentní výměra starobního důchodu se zvyšuje o 500 Kč měsíčně

a) za každé vychované dítě, je-li pojištěncem žena, anebo

b) za každé vychované dítě ve výlučné péči muže.

(2) Podmínka výchovy dítěte podle předchozího odstavce je splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však pojištěnec ujal výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud pojištěnec před dosažením zletilosti dítěte přestal o dítě pečovat.“

32. V § 102 zákona se dosavadní odstavec 4 ruší.

33. V § 102 se dosavadní odstavec 5 nově označuje jako odstavec 4.

34. V § 106b odst. 3 se slova „§ 36 odst. 2“ mění na „§ 36 odst. 3“.

ČÁST DRUHÁ

ÚČINNOST

Čl. II

Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem sedmého kalendářního měsíce následujícího po jeho vyhlášení.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

A. Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu, hlavní principy navrhované právní úpravy a nezbytnost navrhované právní úpravy

Vrcholový strategický dokument Strategický rámec Česká republika 2030 upozorňuje na strukturálně nevýhodné postavení rodin s dětmi v naší společnosti a ve svých cílech stanovuje směry nápravy. Společenské klima vůči rodinám se má změnit, aby bylo všestranně příznivé, bariéry a společenské tlaky mají být minimalizovány. Rodina, rodičovství a manželství mají požívat zvláštní zákonné ochrany a mají být společensky vysoce oceňovány. Mají být nastaveny vhodné socioekonomické podmínky podporující dobré fungování rodin. Ty se mají zaměřit na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti i seniory a mají tak umožňují získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů. Rodinám se specifickými potřebami má být věnována zvláštní pozornost.

Rovněž koncepce rodinné politiky ve svých cílech upozorňuje na potřebu zajistit vhodné socioekonomické podmínky, které mají podporovat dobré fungování rodin a výchovu dětí. Mají se zaměřit na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti i seniory či jiné závislé osoby a umožnit tak rodinám získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů. Zvláštní pozornost má být věnována rodinám se specifickými potřebami – zejména neúplným rodinám, rodinám se členem se zdravotním postižením, rodinám se třemi a více dětmi. Vzhledem k demografickým změnám v české společnosti má být podpořena vyšší porodnost a sňatečnost obyvatelstva.

Za účelem podpory pracujících rodičů a rovněž s ohledem na rodiny se specifickými potřebami, s cílem umožnit oběma rodičům pružně řešit s ohledem na jejich skutečné potřeby sladování rodinného a profesního života a podle skutečné individuální potřeby se **navrhuje se možnost pro oba rodiče současně uplatnit vyloučenou dobu až do 10 let věku nejmladšího dítěte, o které rodiče pečují.** Za současného stavu si vyloučenou dobu může jen jeden z rodičů, a to pouze do 4 let věku nejmladšího dítěte. **Zároveň se navrhuje prodloužení současné náhradní doby pojištění pro rodiče až do 10 let věku nejmladšího dítěte, pečují-li o tři a více dětí.** Dosud tato náhradní doba platila pouze do 4 let věku nejmladšího dítěte pro všechny děti bez ohledu na počet vychovávaných dětí v rodině.

S cílem podpořit získání vyšší kvalifikace a lepší přípravy na podmínky Společnosti 4.0 a následné snazší uplatnění na trhu práce zároveň s přínosem pro rozvoj znalostní a inovativní ekonomiky s vyššími mzdami a s pozitivním dopadem do budoucích příjmů důchodového systému a veřejných rozpočtů **se navrhuje započítání studia na vysoké škole jako náhradní doby pojištění i po 31. prosinci 1995,** a to v souladu s původním záměrem zákonodárce obsaženém Zákonu č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění ze dne 30. června 1995.

S cílem umožnit lidem před důchodem přijmout zkrácené úvazky nebo práci s nižším příjmem bez snížení důchodu a zároveň přispět k řešení situace lidí starších 55 let na trhu práce se **navrhuje možnost uplatnit vyloučenou dobu na příjem za posledních 10 let před odchodem do důchodu, aby nedošlo ke snížení vyměřovacího základu pro výpočet důchodu.** Tím má opatření rovněž potenciál snížit relativně vysoký počet odchodů do předčasného důchodu.

S cílem pomoci získat nárok na důchod lidem, kteří při dosažení důchodového věku nemají odpracovanou potřebnou dobu pojištění se **navrhuje snížení povinné doby pojištění na 10 let pro získání nároku na důchod po dosažení důchodového věku**. To se může týkat například matek více dětí, kterým chybí náhradní doba pojištění nebo lidí, kterým chybí část odpracované doby. To se dále mimo jiné týká i mnoha cizinců, kteří u nás pracují a nepocházejí ze zemí EU nebo ze zemí, se kterými má ČR bilaterální smlouvu. Důchod se stanoví ve výši základní výměry a dále procentní výměry podle počtu odpracovaných let. Opatření znamená nárok alespoň na minimální důchod v závislosti na odpracované době po dosažení důchodového věku při získání doby pojištění, alespoň 10 let. Současná potřebná doba pojištění pro získání nároku je přitom v ČR neobvykle vysoká v porovnání s většinou zemí v rámci Evropy. Detailnější srovnání je uvedeno ve speciální části.

Dále se navrhuje umožnit matkám (v obdobných případech otcům, kteří o děti pečovali místo matky) dřívější odchod do důchodu před dosažením důchodového věku, a to za každé vychované dítě o jeden rok a zároveň bez současné sankce. Cílem je zohlednit situaci pracujících rodičů, zejména rodičů více dětí, a to především matek, jejichž úloha při naplnění jejich mateřské role a péče o děti je zcela specifická (a obdobné též otců v náhradní roli). Zároveň se tak jedná o určitou formu dílčího ocenění nenahraditelné úlohy mateřství při výchově budoucí generace, která bude zajišťovat nejen budoucí příjmy důchodového systému a budoucích veřejných rozpočtů, ale také budoucí rozvoj ekonomiky a společnosti. Navrhuje se volitelná možnost předčasného odchodu do důchodu před dosažením důchodového věku bez sankce o takový počet roků, který odpovídá počtu dětí, které žena vychovala, anebo které vychoval muž ve výlučné péči. Podmínka výchovy dítěte pro získání tohoto nároku je splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však pojištěnec ujal výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud pojištěnec před dosažením zletilosti dítěte přestal o dítě pečovat.“

Navržené opatření není v rozporu s postupným sblížováním věku odchodu do důchodu mužů a žen, ke kterému v našem důchodovém systému postupně dochází. Sjednocením věku odchodu do důchodu mužů a žen v plánovaném termínu bude naplněn soulad s požadavky evropské legislativy. Navržené opatření proto využívá již zavedený mechanismus předčasného odchodu do důchodu, přičemž ohled na specifické podmínky výchovy dětí a ocenění a ochranu mateřství je důvodem pro osvobození od jinak stanovených sankcí. Nejedná se tedy o diskriminaci, a to rovněž v souladu s mezinárodní Úmlouvou o odstranění všech forem diskriminace žen Čl.4, odst. 2 dle které „zvláštní opatření zaměřená na ochranu mateřství“ nebudou považována za diskriminaci.

Dále se navrhuje se opatření, která pomohou vdovám a vdovcům, aby se mohli lépe vypořádat s těžkou situací po výpadku příjmu zesnulého manžela.

Bod 21. Navrhuje se zmírnění požadavku doby pojištění zesnulého manžela o 5 let pro nárok na starobní důchod jako podmínky pro získání nároku na vdovský a vdovecký důchod.

Bod 22. Navrhuje se prodloužení minimální délky pobírání vdovských a vdoveckých důchodů z 1 roku na 5 let.

Bod 23. Navrhuje se přiblížení hranice před starobním důchodem pro trvalé pobírání vdovských a vdoveckých důchodů – ze 4 na 8 let před dosažením důchodového věku.

Bod 24. Navrhuje se prodloužení období po skončení nároku, po které je možné vdovský důchod opět přiznat, pokud znovu nastanou podmínky pro nárok, a to ze 2 let na 5 let.

Bod 25. Navrhuje se zvýšení procentní výměry u vdovských a vdoveckých důchodů, a to ze současných 50 % na 80 % procentní výměry důchodu, na který měl nebo by měl nárok manžel (manželka) v době smrti.

Bod 26. a 28. Navrhuje se, že jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu invalidního a vdovského nebo vdoveckého důchodu, vyplácí se procentní výměra obou důchodů v plné výši a z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry, není-li částka podle odstavce 1 vyšší.

Dále se za účelem rychlé částečné nápravy nespravedlivě nízkých důchodů matek (případně otců v náhradní roli), které přispěly do důchodového systému tím, že pečovaly o děti a vychovávaly děti, navrhuje zvýšení procentní výměry starobního důchodu o 500 Kč měsíčně za každé vychované dítě. Přitom právě časově náročná péče o děti a výchova dětí je hlavní příčinou nižších důchodů matek a případně také otců v náhradní roli, a to hlavně kvůli s tím souvisejícím zkráceným úvazkům a případně i kvůli kratší době pojištění a chybějícím náhradním dobám. Opaření je potřeba provést pokud možno administrativně jednoduše a relativně rychle – dokud tyto matky (případně otcové) ještě mohou mít z opatření užitek.

Za účelem této rychlé částečné nápravy nespravedlivě nízkých důchodů matek (případně otců v náhradní roli) se proto navrhuje zvýšení procentní výměry starobního důchodu o 500 Kč měsíčně za každé vychované dítě, je-li pojištěncem žena, anebo za každé vychované dítě ve výlučné péči muže. Podmínka uznání výchovy dítěte pro toto opatření je splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však pojištěnec ujal výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud pojištěnec před dosažením zletilosti dítěte přestal o dítě pečovat.“

Toto opatření by mělo být dočasné a v budoucnu by mělo nahrazeno systémovým řešením, které vyváženě zohlední a ocení pracovní úsilí rodičů a řádnou výchovu dětí k práci a solidaritě, jako stejně důležitý vklad do důchodového systému, jako jsou finanční odvody do systému. Takovým opatřením by mohl být například společný vyměřovací základ manželů společně s navýšením procentní části důchodu obou rodičů za každé vychované dítě, případně jiná opatření s potřebným systémovým dopadem.

2. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky a s mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy České republiky

Návrh zákona je v souladu s ústavním pořádkem. Návrh zákona je v souladu se závazky České republiky vyplývajícími z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Návrh zákona je v souladu s právem Evropské unie.

3. Předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované právní úpravy na státní rozpočet, na rozpočty krajů a obcí

Návrh zákona má významnější dopad na státní rozpočet v následujících bodech.

Body 2., 3., 32. a 33.

Významnější přímý dopad do státního rozpočtu lze očekávat u bodu 2., 3., 32. a 33, které navrhuji započítání studia na vysoké škole jako náhradní doby pojištění i za dobu po 31. prosinci 2009. Dopady do rozpočtu se tedy budou týkat až období, ve kterém budou odcházet do důchodu ročníky, které studovaly v období po 31. prosinci 2009. Přímé dopady v podobě zvýšených výdajů důchodového systému se proto projeví v období okolo roku 2050 a následujícím, a to v podobě kontinuálního ročního nárůstu těchto výdajů zhruba o 600 milionů až 1 miliardu Kč (v přepočtu na dnešní ceny), a to zhruba po období 25 až 30 let než se situace vyrovná s ohledem na předpokládanou dobu dožití v důchodovém věku. Současně s tím je ale potřeba zohlednit budoucí pozitivní vlivy na dopady do rozpočtu z hlediska připravenosti kvalitně vzdělaných lidí na důsledky Společnosti 4.0 v oblasti trhu práce a zaměstnanosti, a to v podobě vyššího výběru pojistného díky v důsledku vyšších mezd a sníženého nároku na výplatu sociálních dávek.

Bod 25.

Významnější přímý dopad lze dále očekávat u bodu 25, který navrhuje zvýšení procentní výměry u vdovských a vdoveckých důchodů, a to ze současných 50 % na 80 % procentní výměry důchodu, na který měl nebo by měl nárok manžel (manželka) v době smrti. Pro toto opatření činí odhadované přímé navýšení výdajů důchodového systému cca 18 mld. Kč ročně. Vzhledem k tomu, že vdovy a vdovci žijící tohoto jednoho příjmu většinu takto získaných prostředků utratí v domácí ekonomice, lze předpokládat přímé zvýšení příjmu daně z přidané hodnoty a rovněž následný prorůstový efekt s dalším zvýšením příjmů státního rozpočtu včetně zvýšeného výběru pojistného na sociální zabezpečení a následného multiplikačního efektu. Finální dopad do státního a veřejných rozpočtů tak pravděpodobně bude zhruba poloviční tj. 9 miliard Kč a pravděpodobně i výrazně nižší a může se blížit až k rozpočtové neutralitě, a to rovněž vzhledem k částečné kompenzaci ve formě sníženého nároku na výplatu sociálních dávek.

Bod 31.

Významnější přímý dopad lze rovněž očekávat u bodu 31 – navýšení procentní výměry důchodu matek o 500 Kč za každé dítě. Dopad opatření do přímého zvýšení výdajů důchodového systému v rámci státního rozpočtu představuje cca 16 miliard Kč ročně s následujícím mírným nárůstem. Vzhledem k tomu, že ženy v důchodu s nízkými příjmy většinu takto získaných prostředků utratí v domácí ekonomice, lze předpokládat bezprostřední přímé zvýšení příjmu daně z přidané hodnoty a rovněž následný prorůstový efekt s dalším zvýšením příjmů státního rozpočtu včetně zvýšeného výběru pojistného na sociální zabezpečení a následného multiplikačního efektu. Finální dopad do státního a veřejných rozpočtů tak bude zhruba poloviční tj. pravděpodobně 8 miliard Kč a možná i výrazně nižší a může se blížit k rozpočtové neutralitě, a to rovněž vzhledem k částečné kompenzaci ve formě sníženého nároku na výplatu sociálních dávek.

Ostatní dopady do státního rozpočtu z krátkodobého pohledu spíše nebudou významné. V opatřeních, která se nejvíce dotknou nižších důchodů lze z velké části předpokládat jejich případnou kompenzaci snížením nároků na jiné sociální dávky. Z dlouhodobého pohledu

lze celkově v důsledku vyšší porodnosti a díky kvalitní péči rodičů a vyšší stabilitě rodin předpokládat výrazně pozitivní vliv na státní a veřejné rozpočty.

B. Zvláštní část

K čl. I

K bodům 1., 4. [§ 16 odst. 4 písm. m)] a 5.

Navrhuje se možnost pro oba rodiče uplatnit vyloučenou dobu až do 10 let věku nejmladšího dítěte, o které rodiče pečují. Za současného stavu si vyloučenou dobu může jen jeden z rodičů a to pouze do 4 let věku nejmladšího dítěte. Cílem je nyní umožnit oběma rodičům pracovat delší dobu na zkrácený pracovní úvazek a mít tak více času na výchovu dětí a rozvoj vzájemného vztahu, a to až do 10 let věku nejmladšího dítěte, aniž by se to negativně promítlo do následné výše jejich důchodu. Zároveň se navrhuje prodloužení současné náhradní doby pojištění pro rodiče až do 10 let věku nejmladšího dítěte, pečují-li o tři a více dětí. Dosud tato náhradní doba platila pouze do 4 let věku nejmladšího dítěte pro všechny děti bez ohledu na počet vychovávaných dětí v rodině. Cílem opatření je podpora pracujících rodičů a rodin se třemi a více dětmi, umožnit oběma rodičům pružně řešit s ohledem na jejich skutečné potřeby sladování rodinného a profesního života a podle skutečné individuální potřeby zůstat s více dětmi potřebnou dobu doma a ve vhodném okamžiku přijmout v rámci pracovního trhu zkrácené úvazky nebo časově méně náročné zaměstnání nebo samostatně výdělečnou činnost bez negativního dopadu do snížení důchodu.

Dopady do rozpočtu z krátkodobého pohledu patrně nebudou významné. Z dlouhodobého pohledu lze v důsledku vyšší porodnosti a díky kvalitní péči rodičů a vyšší stabilitě rodin předpokládat výrazně pozitivní vliv na státní a veřejné rozpočty.

K bodům 2., 3., 32. a 33.

Navrhuje se započítání studia na vysoké škole jako náhradní doby pojištění, a to v souladu s původním záměrem zákonodárce obsaženém Zákonu č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění ze dne 30. června 1995. Zrušení této kategorie náhradní doby pojištění za dobu po 31. prosinci 2009 bylo následně o několik let později provedeno zcela nesystémově z čistě účelových důvodů budoucích rozpočtových úspor. Tím došlo v podstatě k dvojí penalizaci pojištěnců s vysokoškolským a středoškolským vzděláním tím, že v průměru dosahovaný vyšší plat je ve výpočtu důchodu kromě výrazných redukcí vyměřovacího základu penalizován ještě podruhé v podobě kratší doby pojištění.

Studium v podobě přípravy na budoucí povolání je nutné rovněž považovat za společensky prospěšnou práci, a to současně při odloženém příjmu pojištěnce. Dochází přitom zároveň ke zvýšení hodnoty lidského kapitálu s již výše zmíněným přínosem pro celou ekonomiku ČR a její další rozvoj. Cílem opatření je podpora získání vyšší kvalifikace a následné snazší uplatnění na trhu práce zároveň s přínosem pro rozvoj znalostní a inovativní ekonomiky s vyššími mzdami a s tím spojeným pozitivním dopadem do budoucích příjmů důchodového systému a veřejných rozpočtů.

Navržené opatření se tak bude týkat osob, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem na střední nebo vyšší odborné škole nebo vysoké škole v České republice, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let. Půjde o stejný způsob stanovení náhradní doby, který platí pro období studia před 1. lednem 2010.

Dopady do rozpočtu se budou týkat až období, ve kterém budou odcházet do důchodu ročníky, které studovaly v období po 31. prosinci 2009. Přímé dopady v podobě zvýšených výdajů důchodového systému se proto projeví v období okolo roku 2050 a následujícím, a to v podobě kontinuálního ročního nárůstu těchto výdajů zhruba o 600 milionů až 1 miliardu Kč (v přepočtu na dnešní ceny), a to zhruba po období 25 až 30 let než se situace vyrovná s ohledem na předpokládanou dobu dožití v důchodovém věku. Současně s tím je potřeba zohlednit budoucí pozitivní vlivy na dopady do rozpočtu z hlediska připravenosti kvalitně vzdělaných lidí na důsledky Společnosti 4.0 v oblasti trhu práce a zaměstnanosti

K bodům 4. [§ 16 odst. 4 písm. l) a 5.

Navrhuje se možnost uplatnit vyloučenou dobu na příjem za posledních 10 let před odchodem do důchodu, aby nedošlo ke snížení vyměřovacího základu pro výpočet důchodu. Cílem opatření je umožnit lidem před důchodem přijmout zkrácené úvazky nebo práci s nižším příjmem bez snížení důchodu. Opatření zároveň přispěje k řešení situace lidí ve věku 55+ na trhu práce, kteří mimo jiné i díky přetrvávajícím předsudkům na straně zaměstnavatelů i přes současný nedostatek pracovních sil často obtížně nacházejí uplatnění. Tím má opatření rovněž potenciál snížit relativně vysoký počet odchodů do předčasného důchodu. Dopady do veřejných rozpočtů tak mohou být neutrální až mírně pozitivní.

K bodům 6., 7., 8., 9., 15., 16., 18., 30. a 31.

Navrhuje se snížení povinné doby pojištění na 10 let pro získání nároku na důchod po dosažení důchodového věku. Důchod se stanoví ve výši základní výměry a dále procentní výměry podle počtu odpracovaných let. Opatření znamená nárok alespoň na minimální důchod v závislosti na odpracované době po dosažení důchodového věku při získání doby pojištění, alespoň 10 let. Cílem opatření je pomoci získat nárok důchodu lidem, kteří při dosažení důchodového věku nemají odpracovanou potřebnou dobu pojištění. To se může týkat například matek více dětí, kterým chybí náhradní doba pojištění nebo lidí, kterým chybí část odpracované doby. To se mimo jiné týká i mnoha cizinců, kteří u nás pracují a nepocházejí ze zemí EU nebo ze zemí, se kterými má ČR bilaterální smlouvu. Potřebná doba pojištění pro získání nároku je v ČR neobvykle vysoká v porovnání s většinou Evropských zemí. Například Belgie a Nizozemí nemají žádnou minimální požadovanou dobu pojištění, Švýcarsko má 1 rok, Švédsko, Dánsko, Norsko mají 3 roky, Německo a Itálie mají 5 let, Lucembursko 10 let, Řecko, Španělsko, Portugalsko, Maďarsko, Slovensko, Rakousko mají 15 let.

Lze očekávat, že dopady do veřejných rozpočtů budou z velké části kompenzovány snížením nároků na jiné sociální dávky.

K bodům 10., 11., 12., 13., 14., 18., 19., 20., 27. a 34.

Navrhuje se zvýhodnění matek (v obdobných případech otců, kteří o děti pečovali místo matky) v závislosti na počtu vychovaných dětí, pokud se rozhodnou pro odchod do předčasného důchodu. Umožní se tak dřívější odchod do důchodu před dosažením důchodového věku, a to za každé vychované dítě o jeden rok, a to bez současné sankce.

Cílem je zohlednění situace pracujících rodičů, zejména rodičů více dětí, a to především matek, jejichž úloha při naplnění mateřství a péči o děti je zcela specifická (a v částečně obdobné náhradní roli též otců). Opatření se proto nabízí volitelně jako určitá forma dílčího ocenění nenahraditelné úlohy mateřství při výchově budoucí generace, která bude zajišťovat

nejen budoucí příjmy důchodového systému a budoucích veřejných rozpočtů, ale také budoucí rozvoj ekonomiky a společnosti.

Opatření umožní předčasný odchod do důchodu před dosažením důchodového věku bez sankce o takový počet roků, který odpovídá počtu dětí, které vychovala žena, je-li pojištěncem žena, anebo které vychoval muž ve výlučné péči, je-li pojištěncem muž. Podmínka výchovy dítěte pro získání tohoto nároku je splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však pojištěnec ujal výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud pojištěnec před dosažením zletilosti dítěte přestal o dítě pečovat.“

Navržené opatření není v rozporu s postupným sbližováním věku odchodu do důchodu mužů a žen, ke kterému v našem důchodovém systému postupně dochází. Sjednocením věku odchodu do důchodu mužů a žen v plánovaném termínu bude naplněn soulad s požadavky evropské legislativy. K tomuto sjednocení dojde mezi roky 2030 (muži a ženy s maximálně jedním dítětem) a 2037 (postupně ženy s dvěma a více dětmi). Navržené volitelné zvýhodnění přitom využívá již zavedený mechanismus předčasného odchodu do důchodu, přičemž ohled na specifické podmínky výchovy dětí a ocenění a ochranu mateřství je důvodem pro osvobození od jinak stanovených sankcí. Nejedná se tedy o diskriminaci, a to rovněž v souladu s mezinárodní Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen Čl.4, odst. 2 dle které „zvláštní opatření zaměřená na ochranu mateřství“ nebudou považována za diskriminaci.

K bodům 21., 22., 23., 24., 25., 26. a 28.

Navrhují se opatření, která pomohou vdovám a vdovcům, aby se mohli lépe vypořádat s těžkou situací po výpadku příjmu zesnulého manžela.

Bod 21. Navrhuje se zmírnění požadavku doby pojištění zesnulého manžela o 5 let pro nárok na starobní důchod jako podmínky pro získání nároku na vdovský a vdovecký důchod.

Bod 22. Navrhuje se prodloužení minimální délky pobírání vdovských a vdoveckých důchodů z 1 roku na 5 let.

Bod 23. Navrhuje se přiblížení hranice před starobním důchodem pro trvalé pobírání vdovských a vdoveckých důchodů – ze 4 na 8 let před dosažením důchodového věku.

Bod 24. Navrhuje se prodloužení období po skončení nároku, po které je možné vdovský důchod opět přiznat, pokud znovu nastanou podmínky pro nárok, a to ze 2 let na 5 let.

Bod 25. Navrhuje se zvýšení procentní výměry u vdovských a vdoveckých důchodů, a to ze současných 50 % na 80 % procentní výměry důchodu, na který měl nebo by měl nárok manžel (manželka) v době smrti.

Body 26. a 28. Navrhuje se, že jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu invalidního a vdovského nebo vdoveckého důchodu, vyplácí se procentní výměra obou důchodů v plné výši a z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry, není-li částka podle odstavce 1 vyšší.

Celkově se jedná zhruba o 520 tisíc vdovských a 90 tisíc vdoveckých důchodů vyplácených v kombinaci, 24 tisíc vdovských a 6 tisíc vdoveckých důchodů vyplácených sólo, přičemž navržená opatření by se většinou dotkla jen určité části a finanční dopad do veřejných rozpočtů by nebyl velký – spíše neutrální.

Významný přímý dopad lze očekávat u bodu 25, který navrhuje zvýšení procentní výměry u vdovských a vdoveckých důchodů, a to ze současných 50 % na 80 % procentní výměry důchodu, na který měl nebo by měl nárok manžel (manželka) v době smrti. Pro toto opatření činí odhadované přímé navýšení výdajů důchodového systému cca 18 mld. Kč ročně. Vzhledem k tomu, že vdovy a vdovci žijící tohoto jednoho příjmu většinu takto získaných prostředků utratí v domácí ekonomice, lze předpokládat přímé zvýšení příjmu daně z přidané hodnoty a rovněž následný prorůstový efekt s dalším zvýšením příjmů státního rozpočtu včetně zvýšeného výběru pojistného na sociální zabezpečení a následného multiplikačního efektu. Finální dopad do státního a veřejných rozpočtů tak pravděpodobně bude zhruba poloviční tj. 9 miliard Kč a pravděpodobně i výrazně nižší a může se blížit až k rozpočtové neutralitě, a to rovněž vzhledem k částečné kompenzaci ve formě sníženého nároku na výplatu sociálních dávek.

K bodu 31.

Navrhuje se rychlá částečná náprava nespravedlivě nízkých důchodů matek (případně otců v náhradní roli), které přispěly do důchodového systému tím, že vychovaly děti. Přitom právě časově náročná péče o děti výchova dětí je hlavní příčinou nižších důchodů matek a případně také otců v náhradní roli, a to hlavně kvůli s tím souvisejícím zkráceným úvazkům a případně i kvůli kratší době pojištění a chybějícím náhradním dobám. Opaření je potřeba provést pokud možno relativně rychle – dokud tyto matky (případně otcové) ještě mohou mít z opatření užitek. Proto musí být jednoduché a relativně snadno administrovatelné.

Navrhuje se proto zvýšení procentní výměry starobního důchodu o 500 Kč měsíčně za každé vychované dítě, je-li pojištěncem žena, anebo za každé vychované dítě ve výlučné péči muže. Podmínka uznání výchovy dítěte pro toto opatření je splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však pojištěnec ujal výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže pojištěnec osobně pečuje nebo pečoval o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud pojištěnec před dosažením zletilosti dítěte přestal o dítě pečovat.“

Navrhuje se tak částečná kompenzace současného znevýhodnění matek (v obdobných případech otců, kteří o děti pečovali místo matky), a to v závislosti na počtu vychovaných dětí. Cílem je zohlednění situace pracujících rodičů, zejména rodičů více dětí, a to především matek, jejichž úloha při naplnění mateřství a péči o děti je zcela specifická (a v částečně obdobné náhradní roli též otců). Opatření tak představuje určitou formu částečné kompenzace současného znevýhodnění matek (v obdobných případech otců, kteří o děti pečovali místo matky) a částečného ocenění nenahraditelné úlohy mateřství (a v pouze částečně v obdobné náhradní roli též otcovství) při výchově budoucí generace, která bude zajišťovat nejen budoucí příjmy důchodového systému a budoucích veřejných rozpočtů, ale také budoucí rozvoj ekonomiky a společnosti.

Toto opatření by mělo být dočasné a v budoucnu by mělo nahrazeno systémovým řešením, které vyváženě zohlední a ocení pracovní úsilí rodičů a řádnou výchovu dětí k práci a solidaritě, jako stejně důležitý vklad do důchodového systému, jako jsou finanční odvody do systému. Takovým opatřením by mohl být například společný vyměřovací základ manželů společně s navýšením procentní části důchodu obou rodičů za každé vychované dítě, případně jiná opatření s potřebným systémovým dopadem.

Dopad do přímého zvýšení výdajů důchodového systému v rámci státního rozpočtu představuje cca 16 miliard Kč ročně s následujícím mírným nárůstem. Vzhledem k tomu, že

ženy v důchodu s nízkými příjmy většinu takto získaných prostředků utratí v domácí ekonomice, lze předpokládat přímé zvýšení příjmu daně z přidané hodnoty a rovněž následný prorůstový efekt s dalším zvýšením příjmů státního rozpočtu včetně zvýšeného výběru pojistného na sociální zabezpečení a následného multiplikačního efektu. Finální dopad do státního a veřejných rozpočtů tak pravděpodobně bude zhruba poloviční tj. 8 miliard Kč a možná i výrazně nižší a může se blížit k rozpočtové neutralitě, a to rovněž vzhledem k částečné kompenzaci ve formě sníženého nároku na výplatu sociálních dávek.

K čl. II

Účinnost zákona je navržena tak, aby orgány sociálního zabezpečení měly dostatek času se připravit na zavedení příslušných změn, tj. aspoň šest kalendářních měsíců.

V Praze dne 28. března 2019

Seznam předkladatelů:

Marian Jurečka, v. r.

Pavla Golasowská, v. r.

Jan Bartošek, v. r.

Marek Výborný, v. r.

Jiří Mihola, v. r.

Stanislav Juránek, v. r.

Pavel Bělobrádek, v. r.

Jan Čížinský, v. r.

Ondřej Benešík, v. r.